

Sprawozdanie

**z realizacji rocznego
programu działalności ZODR
w Barzkowicach za rok 2013**

Barzkowice 2014
www.zodr.pl
e-mail: barzkowice@home.pl

Spis treści

1	WSTĘP	3
1.1	Informacje ogólne	3
1.2	Działalność statutowa	4
1.3	Działalność komercyjna	6
1.4	Współpraca z instytucjami	7
1.5	Inne formy działalności	8
1.6	Targi Rolne 2013	13
1.7	Wsparcie z Sekretariatu Regionalnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w Szczecinie	14
1.8	Działalność Działu Systemów Produkcji Rolnej, Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa	18
1.9	Działalność Działu Ekonomiki	21
1.10	Działalność Działu Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki	25
1.11	Działalność Działu Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw	26
2	ZMIANY W REALIZACJI ZADAŃ ZAPLANOWANYCH DO WYKONANIA W ROKU 2013	28
3	DZIAŁALNOŚĆ DORADCZA ZODR W BARZKOWICACH W 2013 ROKU	29
4	DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA W 2013 ROKU	55

1. WSTĘP

1.1 Informacje ogólne

Zachodniopomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach jest samorządową wojewódzką osobą prawną działającą m.in. na podstawie:

- Ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz.U.2013.474 j.t. z 19 kwietnia 2013 r.),
- Ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie (Dz.U. Nr 92 poz. 753),
- Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 grudnia 2009 r. w sprawie ramowego statutu wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego (Dz.U. Nr 211, poz. 1634),
- Uchwały Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego Nr 311/13 z dnia 5 marca 2013 r. w sprawie nadania statutu Zachodniopomorskiemu Ośrodkowi Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach,
- Uchwały Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego Nr 354/13 z dnia 12 marca 2013 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Organizacyjnego Zachodniopomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach.

Struktura organizacyjna Ośrodka wynika ze Statutu ZODR nadanego w dniu 5 marca 2013 roku przez Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego, z Regulaminu Organizacyjnego Zachodniopomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach, zatwierdzonego przez Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego oraz wprowadzonego Zarządzeniem Nr 4/2013 Dyrektora Zachodniopomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach z dnia 14.03.2013 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Organizacyjnego Zachodniopomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach.

Siedziba Ośrodka znajduje się w miejscowości Barzkowice, powiat stargardzki, gmina Stargard Szczeciński. W strukturze organizacyjnej wyodrębnione są:

- siedziba ZODR w Barzkowicach z siedmioma działami, w tym 4 działy merytoryczne: Systemów Produkcji Rolnej, Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa; Ekonomiki; Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki; Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw oraz Dział Zastosowań Teleinformatyki, Dział Księgowości i Dział Administracyjno-Gospodarczy;

- pięć samodzielnych stanowisk;
- jeden Oddział Zachodniopomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Koszalinie - powstały na bazie Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Koszalinie;
- osiemnaście Terenowych Zespołów Doradców, 15 siedzib znajduje się w miastach powiatowych, natomiast TZD w Goleniowie ma siedzibę w Nowogardzie, TZD w Gryfinie – w Baniach oraz TZD w Sławnie – w Darłowie.

Przeciętna liczba osób zatrudnionych w ZODR w Barzkowicach w przeliczeniu na pełen etat:

	2012 r.	2013 r.
o doradcy	141,7	145,8
o kierownicy działów	6,0	6,0
o dyrekcja	4,6	4,0
o personel administracyjny, ekonomiczny i techniczny	23,5	20,6
o pracownicy gospodarczy i obsługi	14,0	12,9
ogółem	189,8	189,3

1.2 Działalność statutowa

W 2013 r. Zachodniopomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego prowadził działalność upowszechnieniowo-doradczą w oparciu o Roczny Program Działalności ZODR w Barzkowicach, zaopiniowany przez Radę Społeczną Doradztwa Rolniczego i zatwierdzony Uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XX/277/12 z dnia 20 grudnia 2012 r. Działalność doradcza prowadzona jest na terenie całego województwa za pośrednictwem 18 Terenowych Zespołów Doradców, usytuowanych w 18 powiatach ziemskich regionu. Pracownicy terenowi zatrudnieni w tych Zespołach zajmują się bezpośrednią pracą doradczą wśród rolników. Każdy z doradców ma określony obszar działania, najczęściej jedną gminę. Działalność Ośrodka adresowana jest do wszystkich mieszkańców obszarów wiejskich.

Istotną rolę w realizacji zadań statutowych zawartych w Rocznym Programie Działalności oraz zadań pozaplanowych odgrywa również kadra specjalistów w siedzibie ZODR w Barzkowicach i Oddziale w Koszalinie.

Do obowiązków wszystkich doradców należy stałe pogłębianie wiedzy i podnoszenie kwalifikacji zawodowych oraz gruntowna znajomość zagadnień o charakterze ogólnym i specjalistycznym.

W programie ujęte są działania zarówno statutowe jak i komercyjne. Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz.U.2013.474 j.t.) w celu pozyskania dodatkowych środków finansowych, ZODR może realizować działania komercyjne.

Głównymi zadaniami doradczej działalności statutowej są:

- organizowanie szkoleń dla rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich, w szczególności w zakresie stosowania nowoczesnych metod agrotechnicznych, hodowli oraz przetwórstwa rolno-spożywczego, rozwiązywania problemów technologicznych i organizacyjno-ekonomicznych gospodarstw rolnych, rachunkowości w gospodarstwach rolnych, rolnictwa ekologicznego, rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, unowocześniania wiejskiego gospodarstwa domowego, ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej lub innych instytucji krajowych lub zagranicznych, modernizacji gospodarstw rolnych, poprawy jakości artykułów rolno-spożywczych i ich przetwórstwa oraz wzmocnienia pozycji rolników na rynku, zarządzania gospodarstwem rolnym, promocji produktów lokalnych i regionalnych,
- prowadzenie działalności informacyjnej wspierającej rozwój produkcji rolniczej, udzielanie pomocy we wdrażaniu technologii w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej, sadowniczej i ogrodniczej, spełniających wymagania w zakresie jakości produktów rolnych, ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt,
- prowadzenie działalności w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich, w celu umożliwienia rolnikom i mieszkańcom obszarów wiejskich zmiany kwalifikacji zawodowych i podjęcia pozarolniczej działalności gospodarczej,
- działania na rzecz upowszechnienia grupowych form gospodarowania na wsi,
- udzielanie pomocy rolnikom i innym mieszkańcom obszarów wiejskich w zakresie sporządzania dokumentacji niezbędnej do uzyskania pomocy finansowej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej lub innych instytucji krajowych lub zagranicznych,
- prowadzenie analiz rynku artykułów rolno-spożywczych i środków produkcji oraz gromadzenie i upowszechnianie informacji rynkowych w tym zakresie,
- upowszechnianie metod produkcji rolniczej i stylu życia przyjaznych dla środowiska,
- doradztwo ekonomiczne i pomoc w prowadzeniu rachunkowości w gospodarstwach rolnych, w tym również dla potrzeb kredytowych,

- organizacja konkursów i olimpiad promujących pozytywne przykłady gospodarowania i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w odniesieniu do firm i gospodarstw rolnych,
- podejmowanie działań na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, ekologicznego i funkcjonalnego urządzania gospodarstwa rolnego,
- prowadzenie doradztwa w ramach porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego,
- upowszechnianie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz promowanie wsi jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku,
- współdziałanie w realizacji zadań wynikających z programów rolnośrodowiskowych oraz programów i działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych,
- analizy przemian w zakresie poziomu i jakości produkcji rolniczej, funkcjonowania gospodarstw rolnych oraz upowszechnianie wyników tych analiz w pracy doradczej,
- prowadzenie działalności wydawniczej, wspierającej realizację zadań merytorycznych Ośrodka służącej podniesieniu poziomu wiedzy rolników i mieszkańców wsi.

1.3 Działalność komercyjna

Do grupy najważniejszych działań o charakterze komercyjnym należało m.in.:

- opracowywanie wniosków i planów przedsięwzięć gospodarczych związanych z pozyskiwaniem środków finansowych przez rolników w ramach PROW 2007-2013,
- wypełnianie wniosków o dopłaty obszarowe i dopłaty na wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
- opracowywanie planów przedsięwzięć rolnośrodowiskowych,
- realizacja szkoleń komercyjnych,
- prowadzenie rachunkowości rolnej w ramach unijnego systemu Polski FADN.

Wszelkie usługi komercyjne w ramach działalności gospodarczej Ośrodka były realizowane w oparciu o cennik usług odpłatnych zatwierdzony przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XX/275/12 z dnia 20 grudnia 2012 r.

1.4 Współpraca z instytucjami

W 2013 r. w procesie realizacji bieżących zadań oraz wynikających z Rocznego Programu Działalności Zachodniopomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach specjaliści i doradcy współpracowali z wieloma instytucjami, m.in. z:

- Zachodniopomorskim Urzędem Marszałkowskim. W 2013 r. współpraca ta była kontynuacją ścisłego współdziałania rozwijanego przez szereg poprzednich lat. Dotyczyła inicjowania i realizacji wspólnych przedsięwzięć upowszechnieniowych i edukacyjnych na rzecz rolników i mieszkańców wsi zachodniopomorskiej, konsultacji dotyczących rozwoju regionalnego województwa zachodniopomorskiego oraz PROW 2014-2020,
- Zachodniopomorskim Urzędem Wojewódzkim, Starostwami Powiatowymi, Urzędami Gmin, Zachodniopomorską Izbą Rolniczą,
- ARiMR w zakresie wnioskowania o dopłaty obszarowe, rolnośrodowiskowe czy też dofinansowanie w ramach poszczególnych Działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013,
- ARiMR oraz Urzędem Marszałkowskim i innymi zainteresowanymi instytucjami w realizacji zadań wynikających z programów rolnośrodowiskowych oraz RZGW w zakresie działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych do wód gruntowych i zbiorników retencyjnych w nawiązaniu do Dyrektywy Azotanowej,
- Stacją Doświadczalną Oceny Odmian w Szczecin Dąbiu w ramach Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego (PDOiR),
- przedsiębiorstwami skupującymi produkty rolnicze (np. mleczarnie, punkty skupu zbóż, przetwórnice oraz podmioty zaopatrujące rolnictwo w środki produkcji) w celu tworzenia i upowszechnienia informacji rynkowej,
- Krajowym Centrum Hodowli Zwierząt, Stacją Hodowli i Unasieniania Zwierząt w Szczecinku, Polską Federacją Hodowców Bydła i Producentów Mleka w Koszalinie oraz związkami branżowymi, tj. Regionalnym Związkiem Hodowców Owiec i Kóz w Malborku, Związkiem Hodowców Trzody Chlewnej „POL SUS” w Koszalinie, Okręgowym Związkiem Hodowców Bydła w Koszalinie, Szczecińskim Związkiem Hodowców Bydła, Regionalnym Związkiem Pszczelarzy w Koszalinie, Wojewódzkim Związkiem Pszczelarzy w Szczecinie i innymi związkami branżowymi w zakresie postępu hodowlanego,
- Urzędem Marszałkowskim, Zachodniopomorską Izbą Rolniczą, Wojewódzką Inspekcją Weterynaryjną, samorządami gmin i powiatów, szkołami rolniczymi, Inspekcją Kwarantanny Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Kasą Rolniczego Ubezpieczenia

Spółecznego, Państwową Inspekcją Pracy oraz Wojewódzkim Urzędem Pracy w zakresie organizacji różnorodnych szkoleń.

1.5 Inne formy działalności

W celu doskonalenia zarządzania organizacją, poprawy wewnętrznego funkcjonowania Ośrodka oraz podnoszenia jakości usług doradczo-szkoleniowych i budowania wzajemnego zaufania w kontaktach z klientami Zachodniopomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach wdrożył system zarządzania jakością zgodny z normą PN-EN ISO 9001:2011, czego potwierdzeniem jest uzyskany w dniu 05.07.2013 r. audyt nadzoru ISO 9001:2008 w zakresie doradztwa rolniczego i szkoleń. Systemu Zarządzania Jakością jest gwarancją wysokiej jakości oferowanych przez ZODR w Barzkowicach usług. Każdy pracownik odpowiedzialny jest za jakość swojej pracy, a tym samym za jakość świadczonych usług. Konsekwentne realizowanie przyjętej Polityki Jakości wpływa na budowanie wspólnego dobra.

Aby osiągnąć założony cel ZODR w Barzkowicach wykonał szereg działań takich jak: uaktualnienie opracowanej i ustanowionej polityki jakości oraz całej dokumentacji systemu zarządzania jakością, na którą składają się: księga jakości, procedury, opisy procesów. W celu zapobiegania możliwości wystąpienia nieprawidłowości, poprawy jakości i efektywności pracy Ośrodka, a także spełniania wymagań i potrzeb klientów oraz dążeniu do satysfakcjonującej ich obsługi w pierwszym półroczu 2013 r. audytorzy wewnętrzni - będący pracownikami Ośrodka - przeprowadzili audyt wewnętrzny we wszystkich komórkach organizacyjnych. Czynności te mają na celu ciągłe poziomu świadczonych usług doradczych i szkoleniowych.

Porady i usługi merytoryczne, udzielane w ramach doradztwa indywidualnego, rejestrowane są przez doradców w odpowiednim rejestrze wewnętrznym Ośrodka. „Rejestr usług doradczych”, sporządzany jest w okresach miesięcznych przez każdego doradcę w Terenowym Zespole Doradców oraz przez specjalistę zatrudnionego w merytorycznej komórce organizacyjnej ZODR w Barzkowicach.

Z podsumowania ilości zrealizowanych usług wynika, że w 2013 r. ogółem wykonano ich 57 314. W tej liczbie:

- rozmów telefonicznych	- 8 417,
- rozmów w biurze	- 19 167,

- rozmów w gospodarstwie - 20 739,
- kontaktów z instytucjami, samorządami - 1 317,
- przekazania materiałów, opracowań, ankiety itp. - 7 674.

Odsetek obsługiwanych gospodarstw rolnych przez Zachodniopomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach w poszczególnych okresach 2013 r. wyniósł:

- w I kwartale - 0,393
- w II kwartale - 0,406
- w III kwartale - 0,414
- w IV kwartale - 0,439
- średnia w roku - 0,413

W realizacji zadań Ośrodka obowiązuje zasada elastycznego podejścia i reagowania na potrzeby rolników i mieszkańców wsi. Dlatego ogólna liczba zrealizowanych przedsięwzięć jest sumą zrealizowanych zadań merytorycznych ujętych w „Rocznym Programie Działalności ZODR w Barzkowicach”, jak i również zadań wykonywanych poza programem. Poniżej w tabeli przedstawiono zestawienia najważniejszych zadań planowych i pozaplanowych oraz ich wykonanie. W tabeli rozdzielono formy realizacyjne na 2 grupy: formy podstawowe i pozostałe. Zestawione w tabeli zadania dotyczą najważniejszych działań realizowanych w Ośrodku. Z innych, nieujętych w tabeli, warto wymienić prowadzenie informacji handlowo-rynkowej, zestawień cen, specjalistycznych rejestrów, wykazów, monitoringu prac polowych, a także praktyk i staży.

**ZESTAWIENIE REALIZACJI ZADAŃ WEDŁUG FORM DORADCZO UPOWSZONIOWYCH
PODSTAWOWE FORMY REALIZACJI**

Forma	TEMATY WEDŁUG PLANU			TEMATY POZA PLANEM			OGÓLNE W 2013 r.	
	Ilość form zaplanowanych na 2013 r.	Zrealizowana ilość form według tematów planowanych	Ilość uczestników	Zrealizowana ilość form poza planem	Ilość uczestników	Zrealizowana ilość form	Ilość uczestników	ogólnodostępne
Szkolenie	1016	963	15526	87	2280	1050	17806	
Kurs	2	4	138	0	0	4	138	
Spotkanie	8	6	92	10	176	16	268	
Warsztaty	127	146	2667	13	283	159	2950	
Seminarium i forum	8	8	563	1	18	9	581	
Pokaz	25	26	1312	10	132	36	1444	
Konferencja	2	1	59	4	230	5	289	
Wyjazd studyjny	67	119	3746	2	60	121	3806	
Konkursy	18	22	430	12	92	34	522	
Wystawy	8	15	193	1	0	16	193	
Stoisko informacyjne	71	68	ogólnodostępne	7	ogólnodostępne	75	ogólnodostępne	
RAZEM	1352	1378	24726	147	3271	1525	27997	

**ZESTAWIENIE REALIZACJI ZADAŃ WEDŁUG FORM DORADCZO UPOWSZECHNIENIOWYCH
POZOSTAŁE FORMY REALIZACJI**

Forma	TEMATY WEDŁUG PLANUJ		TEMATY POZA PLANEM		OGÓLEM W 2013 R.
	Ilość form zaplanowanych na 2013 r.	Zrealizowana ilość form według tematów planowanych	Zrealizowana ilość form poza planem	Zrealizowana ilość form	
Plany i wnioski - sporządzanie, w tym: PROW 2007-2013, Oś I	wg potrzeb -	7857 -	-	7857	
PROW 2007-2015, Oś II, w tym wnioski i plany rolnośrodowiskowe	wg potrzeb -	900	-	900	
PROW 2007-2013, Oś III	-	-	-	-	
Plany nawozowe	wg potrzeb	190	-	190	
Płatności bezpośrednie oraz inne wnioski i plany (np. dopłaty do materiału siewnego)	wg potrzeb	6767	-	6767	
Prowadzenie rachunkowości rolnej w systemie Polski FADN	wg potrzeb	12	-	12	
Analizy okresowe, ankiety	1300	1300	-	1300	
Komisja Kiełskowa - koordynacja prac Komisji i Zespołów do szacowania szkód w gospodarstwach rolnych dotkniętych kiełskami żywiołowymi	wg potrzeb	42	-	42	
RAZEM	1300	9211	-	9211	9211

Ważną formą upowszechnienia i edukacji, z powodzeniem realizowaną od wielu lat, są wystawy, które obejmowały w 2013 r. zarówno przedsięwzięcia o dużej skali, takie jak Wystawa Zwierząt Hodowlanych w ramach Barzkowickich Targów Rolnych AGRO POMERANIA, czy też wystawy o zasięgu bardziej lokalnym, jak np. Wystawa rękodzieła związanego ze Świętem Zmarłych w Kołbaskowie. Jeszcze inną, bardziej lokalną formą działalności jest prezentacja ZODR w Barzkowicach przez Terenowe Zespoły Doradców na stoiskach wystawienniczo-informacyjnych podczas np. Dożynek Powiatowych, Dni Otwartych Drzwi, Dni Pola itp. Zadaniem doradcy jest udzielanie informacji o nowinkach technologicznych w produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz służenie fachową poradą zainteresowanym osobom uczestniczącym w tych wystawach. Istnieją obiektywne trudności w ocenie ilości osób zwiedzających te wystawy. W 2013 r. w 9 wystawach uczestniczyło co najmniej 193 wystawców i ocenia się, że zwiedziło je nawet kilkanaście tysięcy osób.

W odpowiedzi na zapotrzebowanie rolników i mieszkańców wsi zachodniopomorskiej, a także instytucji, w 2013 r. w grupie podstawowych form zrealizowano poza planem **147** przedsięwzięć dla ponad **3271** uczestników.

W grupie pozostałych form doradztwa na rzecz rolników i mieszkańców wsi szczególne znaczenie ma sporządzanie i pomoc przy przygotowaniu różnego rodzaju wniosków aplikacyjnych do programów wspierających rozwój rolnictwa i wsi. Podobnie jak w latach ubiegłych doradcy ZODR w Barzkowicach sporządzali wnioski o płatności bezpośrednie i wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, również **wnioski i plany do programów rolnośrodowiskowych**, a także **wnioski aplikacyjne** w ramach PROW 2007-2013. Ogółem w 2013 r. sporządzono ich **11 333** (w tym 3376 załączników graficznych oraz 1384 deklaracji). Ponadto doradcy sporządzają wnioski specjalistyczne, dotyczące np. pozyskiwania i transferu kwot mlecznych, dopłat do materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany (**194**) czy innych dopłat.

Ważnym elementem działalności doradczej ZODR w Barzkowicach na rzecz wdrażania programów rolnośrodowiskowych jest sporządzanie planów rolnośrodowiskowych. Jak wiadomo, plany takie mogą sporządzać tylko osoby posiadające odpowiednie uprawnienia. W ZODR w Barzkowicach zatrudnionych jest ogółem 89 doradców rolnośrodowiskowych. W 2013 r. w ramach wdrażania programów rolnośrodowiskowych opracowano lub uzupełniono **900 planów rolnośrodowiskowych**. Ponadto doradcy sporządzili również **190 planów nawozowych**.

W związku z wprowadzeniem od 1 stycznia 2014 r. obowiązku stosowania zasad integrowanej ochrony roślin przez wszystkich profesjonalnych użytkowników środków ochrony roślin w ubiegłym roku przeszkoliliśmy z tego zagadnienia 36 doradców, którzy świadczą w tym zakresie profesjonalne usługi.

W 2013 roku, na terenie województwa zachodniopomorskiego wystąpiły straty w uprawach rolnych i środkach trwałych spowodowane: głównie powodzią w czerwcu, gradobiciem w lipcu i w sierpniu oraz w mniejszym zakresie ujemnymi skutkami przezimowania.

W związku z tym doradcy ZODR w Barzkowicach w ramach Komisji szacujących straty, działających w poszczególnych powiatach i gminach, dokonali wyceny strat i sporządzili odpowiednią dokumentację, umożliwiającą uzyskanie przez poszkodowanych rolników wsparcia z rezerw krajowych. Ogółem na terenie naszego województwa **oszacowano straty w 191 gospodarstwach** dotkniętych klęską, na **powierzchni 9 223 ha**. Wielkość strat w uprawach rolnych wyniosła **11 396 268 zł**, a w **środkach trwałych 56 800 zł**. Wśród oszacowanych gospodarstw **90 podmiotów** zadeklarowało chęć ubiegania się o kredyt klęskowy na kwotę **8 476 865 zł**.

W ubiegłym roku rolnicy nie składali wniosków o szacowanie strat spowodowanych suszą, ponieważ nie zostały przekroczone wskaźniki krytycznego bilansu wodnego (ogłaszane przez IUNG w Puławach), nie ogłoszono stanu klęski suszy, a jedynie, na niektórych obszarach i dla wybranych gatunków roślin, **stan zagrożenia suszą**.

Porównując wielkość strat poniesionych przez gospodarstwa rolne w części powiatów naszego województwa, należy zauważyć, że w 2013 roku aura była bardziej łaskawa dla rolników w porównaniu do roku poprzedniego, kiedy to straty w **1422 gospodarstwach rolnych**, na **powierzchni 152 000 ha** wyniosły prawie **140 milionów zł**.

1.6 Targi Rolne 2013

Podczas XXVI Barzkowickich Targów Rolnych AGRO POMERANIA w dniach 6-8 września 2013 r. około 900 firm i blisko 130 tys. osób odwiedziło Barzkowice. Wśród nich znaleźli się przede wszystkim rolnicy, przyjeżdżający do Barzkowic po konkretne porady i informacje. Można było obejrzeć najnowszy sprzęt rolniczy nie tylko na placu, ale i podczas pokazów polowych, kupić nawozy, środki ochrony roślin, środki do produkcji zwierzęcej czy pasze. Specjalnie dla rolników, beneficjentów funduszy unijnych, przygotowano stoisko, przy którym porad technologicznych, prawnych i ekonomicznych udzielali doradcy ZODR, a także liczni przedstawiciele banków, agend rządowych i samorządowych oraz towarzystw ubezpieczeniowych.

Jak co roku Targom towarzyszyło szereg imprez dodatkowych: Szkolenie „Integrowana ochrona roślin, ze szczególnym uwzględnieniem zbóż i rzepaku”, I Regionalna Wystawa Bydła Mięsnego, XI Wystawa Bydła Mlecznego, Pokaz Zwierząt Hodowlanych, X Zachodniopomorska Wystawa Hodowlana Koni, XIX Zawody Jeździeckie w Skokach, IV Pokaz Ptaków Hodowlanych i Ozdobnych, V Wystawa Królików, Konkurs Młodego

Hodowcy, Biegi przełajowe młodzieży, Przegląd Kapel Ludowych, Dożynki Wojewódzkie, Korowód wieńców dożynkowych, VIII Międzynarodowa Wystawa Rękodzielnictwa, Wystawa Twórców Ludowych, Wystawa Malarska, warsztaty rękodzielnicze. Podczas targów zorganizowano konkursy dla firm wystawienniczych, które walczyły o tytuł „Najlepszego produktu” i „Najlepszej reklamy towarów, usług i technologii”. W ogrodzie biosurowcowym można było podziwiać ponad 80 odmian roślin w 8 grupach będących surowcami odnawialnymi, a w oczyszczalni ścieków „Ogrody Odnowy” - zbiorniki, pełne roślin i wielu gatunków ryb.

1.7 Wsparcie z Sekretariatu Regionalnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w Szczecinie

Szereg zadań planowych i pozaplanowych zrealizowano dzięki dofinansowaniu z funduszy Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich za pośrednictwem Sekretariatu Regionalnego w Szczecinie.

W ramach tej współpracy udzielono wsparcie dla:

- Międzynarodowych Targów Gospodarki Żywnościowej, Rolnictwa i Ogrodnictwa „Grüne Woche” w Berlinie polegające na organizacji stoiska wystawienniczego Województwa Zachodniopomorskiego i uczestnictwa przedstawicieli Województwa Zachodniopomorskiego oraz wyjazdy studyjne podczas Międzynarodowych Targów Gospodarki Żywnościowej, Rolnictwa i Ogrodnictwa „Grüne Woche”. Województwo Zachodniopomorskie reprezentowali przetwórcy, pszczelarze i producenci produktów regionalnych, tradycyjnych i ekologicznych. Wystawcy mieli okazję do wymiany doświadczeń i nawiązania kontaktów biznesowych z partnerami z całej Europy. Na stoiskach prezentowane było pieczywo i wyroby cukiernicze a także produkty ekologiczne, miody, ryby, wędliny i wiele innych znakomitych produktów. Targi dla wystawców były doskonałym miejscem do pozyskania nowych klientów, wprowadzenia na rynek nowych produktów i usług, tworzenia i wzmocnienia marki, a także poznania oczekiwania klientów. Ponadto w ramach ww. targów odbyły się wyjazdy studyjne dla radnych Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego oraz dla przedstawicieli Województwa Zachodniopomorskiego – partnerzy Sekretariatu Regionalnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Zachodniopomorskiego oraz właściciele gospodarstw rolnych. Ogółem w wyjazdach studyjnych uczestniczyły 104 osoby.

- Międzynarodowych Targów POLAGRA „Smaki Regionów”. Organizacja stoiska wystawienniczego Województwa Zachodniopomorskie i uczestnictwa przedstawicieli Województwa Zachodniopomorskiego podczas Targów „Smaki Regionów”. Patronat honorowy nad targami objęło Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Targi „Smaki Regionów” były świętem miłośników tradycyjnej, polskiej żywności przyrządzanej według dawnych receptur. Celem uczestnictwa było

promowanie naturalnej, certyfikowanej żywności tradycyjnej. Na stoisku Województwa Zachodniopomorskiego swoje unikatowe wyroby zaprezentowali producenci produktów regionalnych, tradycyjnych i ekologicznych oraz wiele innych produktów regionalnych. Targi „Smaki Regionów” dla wystawców województwa zachodniopomorskiego były okazją do wymiany doświadczeń, jak i nawiązania nowych kontaktów biznesowych.

- Międzynarodowych Targów Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL w Kielcach. Organizacja stoiska wystawienniczego Województwa Zachodniopomorskiego i uczestnictwa przedstawicieli Województwa Zachodniopomorskiego podczas Międzynarodowych Targów Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL. Organizatorami powyższego przedsięwzięcia było: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Polska Organizacja Turystyczna, Targi Kielce S.A., Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego, a współorganizatorami: Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne” oraz Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa w Kielcach. Celem uczestnictwa w projekcie była promocja województwa zachodniopomorskiego poprzez nawiązanie kontaktów z podmiotami prowadzącymi działalność w obszarze turystyki wiejskiej i działającymi na rzecz jej rozwoju, kultywowanie dziedzictwa kulinarnego i sztuki ludowej oraz wymiana doświadczeń i wiedzy. Na stoisku prowadzona była promocja, degustacja produktów regionalnych i tradycyjnych z terenu województwa zachodniopomorskiego, promocja gospodarstw agroturystycznych i Stowarzyszeń Agroturystycznych oraz twórczość ludowa.

- Targów Turystycznych ITB Berlin. Celem wyjazdu było zdobycie wiedzy, umiejętności oraz wymiana informacji w zakresie rozwoju turystyki i agroturystyki. Uczestnicy wyjazdu mieli okazję do wymiany doświadczeń oraz do porównania aktualnych ofert, oczekiwań i nowych trendów na rynku turystycznym. Udział w wyjeździe studyjnym pozwolił na nawiązanie z podmiotami prowadzącymi działalność w obszarze turystyki i działającymi na rzecz jej rozwoju, nowych kontaktów i współpracy, które ułatwią upowszechnienie dobrych praktyk w agroturystyce i turystyce na obszarach wiejskich Pomorza Zachodniego.

- Konkursu Agro-Eko-Turystyczne „Zielone Lato”. Konkurs skierowany był do właścicieli gospodarstw rolnych prowadzących usługi agroturystyczne i właścicieli ośrodków, takich jak pensjonat, zajazd, których gospodarstwa położone są na terenach wiejskich województwa zachodniopomorskiego. Konkurs ma na celu rozwój i promocja agroturystyki oraz turystyki wiejskiej na obszarach wiejskich województwa zachodniopomorskiego. Jednocześnie zwracając szczególną uwagę zwraca się na rozwój przedsiębiorczości, tworzenie nowych miejsc pracy oraz aktywne poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodu przez mieszkańców obszarów wiejskich.

- Regat „The Tall Ships Races 2013”. Celem regat była promocja dziedzictwa kulturowego zachodniopomorskiej wsi oraz lokalnych i regionalnych produktów kulinarnych, a także promocja gospodarstw rolnych produkujących żywność ekologiczną i tradycyjną. Podczas regat twórcy ludowi-rzemieślnicy i producenci z województwa zachodniopomorskiego mieli okazję do wymiany doświadczeń i nawiązania kontaktów z partnerami z całego świata. Na stoiskach regionalnych produkty własnego wyrobu wytwarzane od lat wedle oryginalnych receptur zaprezentowali zachodniopomorscy przedsiębiorcy. Na przygotowanych stoiskach zwiedzający mogli zapoznać się z ofertą lokalnych, regionalnych i tradycyjnych produktów kulinarnych, a także skorzystać z degustacji. Dzięki realizacji powyższego projektu ukazane zostało dziedzictwo kulinarne i kulturowe naszego regionu, które jest jednym z czynników wpływających na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oraz daje możliwość pozyskiwania pozarolniczych źródeł dochodu, przyczyniając się tym samym do zróżnicowania zatrudnienia na obszarach wiejskich Pomorza Zachodniego.

- Targów Rolnych „Agro Pomerania”, w tym: promocja Targów, szkolenie nt. „Integrowanej ochrony roślin, ze szczególnym uwzględnieniem zbóż i rzepaku”, organizacja Dożynek Wojewódzkich i konkursu na „Najładniejszy wieniec dożynkowy”, w których udział wzięły sołectwa z całego województwa. Podczas XXVI Barzkowickich Targów Rolnych „Agro Pomerania” dużym zainteresowaniem cieszyły się warsztaty rękodzielnicze z zakresu: scrapbookingu, podstaw malarstwa – malowanie na sklejce, filcowania na mokro, malowania na ceramice. Adresatami warsztatów byli mieszkańcy obszarów wiejskich województwa zachodniopomorskiego. Celem warsztatów była promocja rękodzielnictwa jak również zdobywanie i rozwijanie nowych umiejętności z zakresu działań rękodzielniczych, które łączą w sobie kontynuowane przez pokolenia tradycje wyrobu rękodzieła artystycznego.

- konkursu pt. „Przegląd Kapel Ludowych” skierowanego do kapel ludowych z województwa zachodniopomorskiego wykonujących repertuar folklorystyczny, ludowy.

- konkursu pt. „Szlakiem pereł architektury wiejskiej województwa zachodniopomorskiego”. Do udziału w konkursie zaproszeni zostali mieszkańcy obszarów wiejskich województwa zachodniopomorskiego. Celem konkursu było ukazanie i promowanie różnorodności i estetyki architektury wiejskiej Pomorza Zachodniego oraz gromadzenie i prezentacja materiałów dokumentujących architekturę obszarów wiejskich województwa zachodniopomorskiego.

- konferencji naukowej pn. „Człowiek – Woda – Środowisko”. Celem konferencji była wymiana poglądów, doświadczeń i prezentacja wyników badań naukowych w zakresie prowadzenia polityki prośrodowiskowej na obszarach wiejskich w Polsce oraz wskazanie źródeł ich

słabości i potencjalnych czynników wpływających na racjonalną gospodarkę wodą, niestojącą na przeszkodzie rozwojowi gospodarczemu tych obszarów, a także wychodzącą naprzeciw wzrostowi poziomu życia mieszkańców. W konferencji udział wzięło około 100 osób, w tym naukowcy z uczelni polskich zajmujący się rozwojem obszarów wiejskich, przedstawiciele samorządów lokalnych, instytucji rolniczych, specjaliści z dziedziny rolnictwa, ochrony środowiska i gospodarki wodnej, rolnicy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych. Po przeprowadzonej konferencji wydana zostanie publikacja, która będzie przedstawiać szczegółowe wyniki przeprowadzonych analiz polegających na zdiagnozowaniu problemów związanych z racjonalną gospodarką rolną, ochroną środowiska naturalnego i wykorzystania zasobów wodnych.

- promocji produktów tradycyjnych, regionalnych i rękodzielniczych z Pomorza Zachodniego podczas Jarmarku Bożonarodzeniowego. Celem jarmarku była promocja produktów tradycyjnych oraz regionalnych Województwa Zachodniopomorskiego. W programie przewidziano również świąteczne opowieści, koncerty, konkurs kulinarny na tradycyjną potrawę bożonarodzeniową oraz zwiedzanie wystaw na Zamku. Do udziału w jarmarku zaproszeni zostali wystawcy z ofertą własnych wyrobów. Pierniki szczecińskie, miody, wędliny, ryby oraz wiele innych produktów regionalnych - to wszystko można było znaleźć w pawilonach handlowych jarmarku na dwóch zamkowych dziedzińcach.

- konkursu fotograficznego „W zgodzie z naturą”, skierowanego do uczniów szkół ponadgimnazjalnych, który miał na celu ukazanie i promowanie piękna przyrody województwa zachodniopomorskiego oraz uwrażliwienie młodzieży na aspekt ochrony środowiska naturalnego. W efekcie Konkursu wydano piękny album z pracami uczestników.

- Targów Produktów Regionalnych „Regionalia” w Warszawie. Organizacja stoiska wystawienniczego Województwa Zachodniopomorskiego i uczestnictwa przedstawicieli Województwa Zachodniopomorskiego podczas Targów Produktów Regionalnych „Regionalia”. Targi poświęcone były promocji zdrowej i ekologicznej żywności z Polski i ze świata, produktów tradycyjnych i regionalnych oraz wyrobów rzemieślniczych. Na stoisku Województwa Zachodniopomorskiego swoje unikatowe wyroby zaprezentowali producenci produktów regionalnych, tradycyjnych i ekologicznych.

- konkursu „Przyjazna wieś” na najlepszy projekt w zakresie infrastruktury zrealizowany na terenach wiejskich przy wsparciu środków unijnych. Celem konkursu było wybranie najlepszych projektów w zakresie infrastruktury zrealizowanych przy wsparciu środków Unii Europejskiej na obszarach wiejskich. Konkurs organizowany był w dwóch etapach: regionalnym i ogólnopolskim.

1.8 Działalność Działu Systemów Produkcji Rolnej, Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

Dział Systemów Produkcji Rolnej, Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa realizował zadania głównie z zakresu technologii produkcji rolnej, upowszechniania Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego i Rolniczego (PDOiR), prowadzenia kolekcji odmian warzyw i kwiatów oraz upowszechniania metod produkcji rolniczej i stylu życia przyjaznych dla środowiska naturalnego. Tematyka podejmowana przez dział jest zawsze dostosowana do zapotrzebowania wyrażonego przez rolników oraz do zmian prawodawstwa polskiego i unijnego obowiązującego rolników i regulującego zasady prowadzenia produkcji rolnej.

Głównym zadaniem działu jest technologia produkcji rolnej. W tym zakresie wykonano najwięcej zadań. Dział SPD koordynował realizację projektu finansowanego przez Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA „Szkolenia z zakresu dostosowania gospodarstw rolnych Pomorza i Kujaw do wymogów wzajemnej zgodności” w konsorcjum z ośrodkami doradztwa rolniczego oraz izbami rolniczymi z województw pomorskiego i kujawsko – pomorskiego a także Zachodniopomorską Izbą Rolniczą. Projekt polegał na organizacji dwudniowych szkoleń dla producentów rolnych w okresie od października 2012 roku do października 2013 r. W 2013 roku, w ramach projektu, przeszkolono 621 osób. Przestrzeganie zasady wzajemnej zgodności jest sprawą bardzo istotną dla rolników, ponieważ jest to warunek otrzymania dopłat bezpośrednich do gruntów rolnych w pełnej wysokości. W przypadku wykazania niezgodności podczas kontroli na miejscu przez BKM ARiMR rolnikom grożą dotkliwe sankcje finansowe. Wiedza przekazywana rolnikom na w/w szkoleniach pozwala im na identyfikację i usunięcie niezgodności w swoich gospodarstwach i tym samym uniknięcie problemów finansowych. Od 1 stycznia 2013 roku wszedł w życie ostatni etap wdrażania zasady wzajemnej zgodności... „Dobrostan zwierząt”.

Drugim bardzo ważnym tematem, który dominował w 2013 roku było podniesienie poziomu wiedzy i przygotowanie rolników do stosowania integrowanej ochrony roślin ponieważ jej obligatoryjne stosowanie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2014 roku. Uzupełnieniem serii szkoleń realizowanych przez TZD była organizacja przez dział SPD Warsztatów Połowych z tego tematu, w których wzięło udział 120 osób oraz jednego szkolenia w czasie XXVI Barzkowickich Targów Rolnych Agro Pomerania, w którym uczestniczyło 61 osób.

Ponadto producenci warzyw, jak co roku, zaproszeni zostali na seminarium „Nowości w produkcji warzywniczej”. Śledzenie nowych odmian warzyw pozwala ogrodnikom na optymalizację produkcji, którą należy dostosować jednocześnie do warunków agrometeorologicznych naszego regionu jak i do zmieniających się gustów konsumentów, mając też na uwadze przydatność poszczególnych odmian do przechowywalności i zachowanie wysokiej jakości warzyw przeznaczonych na rynek.

„Gospodarka pasieczna” to temat wywołany przez pszczelarzy z powiatu łobeskiego, niemniej cieszący się zainteresowaniem osób z całego województwa. Problemem ostatnich lat stało się

masowe osypywanie pszczoł bez wyraźnej przyczyny oraz prawidłowe przygotowanie zimowli i zakamienia pszczoł na okres zimowy. Przeprowadzono 4 szkolenia z tego tematu, łącznie przeszkolono 209 pszczelarzy.

Z zakresu produkcji zwierzęcej dział zorganizował konferencję technologiczną dla hodowców bydła mięsnego oraz seminarium „Ocena wartości użytkowej i hodowlanej bydła w woj. zachodniopomorskim” dla producentów mleka.

Ponadto oprócz technologii produkcji rolnej drugim ważnym zadaniem działu jest wcielanie metody produkcji rolniczej i stylu życia przyjaznego dla środowiska.

Rolnictwo ekologiczne jest przyjazną dla środowiska metodą prowadzenia produkcji rolnej. Wiąże się jednak z szeregiem nakazów, zakazów i obowiązków określonych w przepisach unijnych oraz polskich, którym rolnik ekologiczny musi sprostać aby uzyskać certyfikat na swoje produkty. Dlatego rolnicy ekologiczni potrzebują ciągłego wsparcia ze strony doradztwa. Wpisując się w to zapotrzebowanie dział SPD rokrocznie organizuje wyjazd studyjny dla rolników ekologicznych oraz Forum Rolników Ekologicznych. Celem wyjazdu studyjnego w 2013 roku było przybliżenie rolnikom ekologicznym tematyki „małego” przetwórstwa w gospodarstwie rolnym na przykładzie gospodarstw w województwie podkarpackim produkujących sery kozie i zioła oraz demonstracyjnych linii produkcyjnych do produkcji soków i wędlin w Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oddział w Radomiu.

Natomiast Forum Rolników Ekologicznych jest miejscem transferu i wymiany wiedzy specjalistycznej oraz cennych doświadczeń z zakresu prowadzenia gospodarstwa metodami ekologicznymi. W trakcie spotkania miały miejsce fachowe wykłady, dyskusja oraz podsumowanie działań prowadzonych na rzecz rolnictwa ekologicznego w roku 2013-tym i wyznaczenie nowych kierunków na rok następny. Przy okazji Forum uczestnicy, jak i zaproszeni goście, mieli możliwość degustacji potraw i produktów ekologicznych. W roku 2013 zorganizowane zostało przy współpracy z Polskim Centrum Badań i Certyfikacji w Pile i Zachodniopomorskim Oddziałem stowarzyszenie EKOLAND.

W 2013 roku dział SPD wykorzystał dofinansowanie Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej do prowadzenia edukacji ekologicznej mieszkańców obszarów wiejskich. W ramach projektu zrealizowano następujące zadania:

- Ścieżka dydaktyczna - oczyszczalnia ścieków „Ogrody odnowy”, biosurowcowy ogród dydaktyczny, elektrownia wiatrowa,
- „Zasoby przyrody”,
- „Moja przyjaźń z drzewami”,
- „Ja i Natura 2000” – wyjazd studyjny dla rolników gospodarujących na obszarach Natura 2000,

- „Akademia segregacji odpadów”,
- „Odnawialne Źródła Energii (tzw. OZE)”

Łącznie w projekcie uczestniczyło 1 936 osób, głównie dzieci i młodzież, ale również studenci Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego i rolnicy.

W ramach dbałości o środowisko naturalne dział nadzorował realizację zadania zleconego przez Wydział Środowiska Urzędu Marszałkowskiego „Właściwe gospodarowanie zużyтыми bateriami i akumulatorami”. Spotkania skierowane były do mieszkańców obszarów wiejskich, dzieci i młodzieży szkolnej. Łącznie w spotkaniach przeprowadzonych w każdym powiecie naszego województwa wzięło udział 1219 osób.

Jak co roku dział zorganizował i przeprowadził kolejną, dwunastą już edycję Konkursu Wiedzy Ekologicznej dla młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych. Konkurs odbył się pod hasłem „Gospodarka odpadami”, ponieważ od lipca 2013 r. wszyscy powinniśmy segregować odpady. Tak więc pogłębienie i poszerzenie wiedzy młodzieży na ten temat było bardzo potrzebne.

Dział zorganizował i przeprowadził również wiele innych konkursów, m.in. Mistrz Agroligi, Bezpieczne Gospodarstwo Rolne, dwa konkursy fotograficzne: II edycję konkursu „W zgodzie z naturą” z wydawnictwem albumowym nagrodzonych prac oraz konkurs „W ryczącej perspektywie” gdzie zdjęcia laureatów posłużyły do wydania kalendarza na 2014 rok.

Ponadto dział realizował zadania ciągłe:

- Prowadzenie kolekcji odmian warzyw i kwiatów w ogrodzie ZODR,
- Prowadzenie sadu pokazowego różnych gatunków drzew owocowych,
- Prowadzenie pól demonstracyjnych w ramach PDOiR– zasiewy zbóż jarych i ozimych. Pola są chętnie odwiedzane i lustrwane przez uczestników dorocznych Warsztatów Polowych, którzy w praktyce, bezpośrednio na polu oceniają zdrowotność roślin, jakość wykształconego kłosa i prognozowany plon oraz zachwaszczenie poszczególnych odmian zbóż przy określonych poziomach nawożenia i zastosowanego programu ochrony,
- Prowadzenie biosurowcowego ogrodu dydaktycznego (10 arów) będącego elementem ścieżki dydaktycznej, w której skład wchodzi również gospodarstwo rolne z produkcją zwierzęcą, oczyszczalnia ścieków „Ogrody odnowy” i elektrownia wiatrowa,
- Prowadzenie zestawień wykonanych przez doradców:
 - Wniosków o płatności bezpośrednio i wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
 - Planów rolnośrodowiskowych,
- Prowadzenie zestawień producentów przydomowych oczyszczalni ścieków,
- Prowadzenie rejestru produkcji ekologicznej w województwie zachodniopomorskim,